

FIGYELŐ

ÉNEK

Pollágh Péter: *Vörösróka*
Palimpszeszt + PRAE.HU, 2009.
 108 oldal, 1790 Ft

„Mert most tükör által homályosan látunk,
 akkor pedig színről színre.”

(1Kor.13,12)

Pollágh Péter költészete a kezdetektől szemben áll a „nagy szavak”-kal és az egyetemes közértetőségre törekvő közlésformákkal. Ahogy egy elemzője még az előző könyve kapcsán írja: „Pollágh Péter Fogalom című verseskötetét talán csak az fogja megérteni, aki egyszer már maga is végig-gondolta a benne kifejtett gondolatokat – vagy legalábbis ezekhez hasonlókat gondolt.” (k.kabai lóránt: TRACTATUS POETICO-PHILOSOPHICUS. In: *Kilincs*, 2007/1–2.) Irányelve régtől ez: inkább egy „bukott mondat”, mint egy közhely. Nem célja mindenkivel megértetnie magát, inkább egy alig követhetőre kódolt önkifejezési mód eszközeivel él.

Kötetei – a maguk módján – egyre letisztultabbak: ahogy szavai fogynak, úgy válik árnyaltabbá, ami megmarad, és mélyülnek el szimbólumai. Erotikája is egyre kifinomultabb – egyre perverzebb. A versek terjedelmén, a sorok hosszán is lemérhető ez a tendencia: egyre kevesebbet beszél, hogy többet mondhasson.

A VÖRÖSRÓKA az előző két kötet szintézise. Az szövegek újra testesebbek lettek, kiterjedésük összeért az első kötetből még hiányzó súlyosabbnak ható tartalommal, ám ez a találkozás lényegében mégsem nyújt újat vagy többet, de még igazán mást sem, mint ami eddig volt. A VÖRÖSRÓKA – harmadik könyv létreje – még mindig zsenge: beszélője gúnyolódik, és rajong (magáért), mint egy kamasz.

Itt minden(ki) én. A szimbólumok kibomlását, egymásba csúszását, majd szétesését csak ez az én koordinálja, ebből következően válik az alkotó felől egyoldalúvá, önkényessé és igazságtalanná a VÖRÖSRÓKA világa. Ezért cserébe én egyenlítősképpen megengedtem magamnak, hogy a kötetbe foglalt verseket, valóban mint

egy világ összetartozó részeit, egy szöveget, egy rendszert kezeljem, amiben bármi előre- vagy visszautalhat bármire (kibővítvé vagy módosítva a korábban/később elhangzottakat), és aminek kapcsán naivan feltételezem a költő óvatosságát saját eszközei tekintetében.

Mint mondtam: itt minden út egyetlen, ugyanazon zsákutcába vezet. A szimbólumok között, mint matematikai képletek behelyettesíthető elemei között, elkülöníthetünk első- és többedrangúakat.

Elsőrangú szimbólumoknak tekinthetők a mindenkori én mellett vagy helyett fellépő alteregók, az én különböző identitásvariánsai, mint például a (Vörös)róka, Natalie, a Dédi vagy a tükör, akik/amelyek részben (például: NATALIE A TÜKÖRBEN) vagy egészben (például: A DÉDI DALA) azonosak a versekben megszólaló lírai énnel, annak szerepeinek vagy még inkább: démonjainak feleltethetők meg. Közülük a tükör („egy test lelke”, „temetetlen üveg”) a legösszetettebb, a legkiemeltebb, a legtelítettebb és a leginkább változékony szimbólum.

A tükör trükk. A tükör általi homály bizalmat feltételez a befogadó részéről, hiszen a tükörben csak én láthatja pontosan azt, amit a versben közvetít – más mást lát(hat/na). Hinnünk kell, hogy amit tőle a látványról megtudunk, nem pusztán blöff. Tudósítónk azonban nem akar meggyőzni minket a szimbólumok által kódolt üzenet abszolút igazságáról, hanem épp ellenkezőleg: örvend a félvértésnek, a többértelműségnek, és esze ágában sincs kihagyni egyetlen lehetőséget sem (a néhol kissé erőltetett) szórakozásra: a kiemelt szimultaneitásra. Gúnyolódik velünk, de nem csak velünk.

Natalie-val például egészen különös viszonyban áll. Natalie feltehetőleg gyereklány, feltehetőleg a moziból (egy filmből) ismerhetjük, de a film most nem játszik („A fájás nem mozi”). N. (szexuális értelemben) izgatja a versben beszélőt, ám ha ezt „helytelenek” is tekintjük, nem feltétlenül akként kell, mint egy pedofíl hajlamú férfi vonzalmát. Inkább egyfajta beteges szerepróbbálgatásról van szó: „Egész nap / hasonlítunk” – mondja én N.-nek. A tükör előtt Natalie bőrébe bújjik, eljátssza, bántja, megalázza, gyönyörkö-

dik benne – magában. Narcizmusa, melyet a tükörben él ki, itt a legerőteljesebb, de kisebb mértékben egyébként is állandó. Én folyton én után vágyódik. Natalie nem célja, csupán eszköze önmagához, mint ahogy (ez esetben) a tükör is, amitől a játék végén megszabadul: „*Csak te törsz el, / Natalie: nem én.*” Natalie a tükörben alárendelt szerepet kap, és én különböző módokon kerekedik felül rajta – így van leosztva. N.-nek és vele összefüggésben a tükörnek nincs meg az a titokzatos, irracionális és nyomasztó ereje, mint a tükör-én, tükör-apa, tükör-Dédi, vagy tükör-róka találkozásokban, ahol a lírai én rákényszeríti magát, hogy az adott kontextusba helyezett tükörben démonaival nézzen szembe. Ez utóbbi esetekben én számára a pusztá látványnak tűnje van.

Az apa kontextusában a tükör már valami olyasminnek a szimbóluma, amin szükségképpen túl kell lépni, amit össze kell törni a függetlenséghez, a leváláshoz, ám ez most már nem játék. Itt a tükörrel egyszerre, mint egy konkrét emléktárggyal, a családi örökség egy értékes részével és mint az emlékek újraélesztőjével, megelvenítőjével találkozunk, amelyben a beszélő felfedez egy másfajta örökséget: az apáéhoz hasonló arcvonásait. („*Zabálja az arcod, / s egyre éhesebb.*”; „*Bajban van az arcom, / te adtad rám.*”) A fiú tudja, hogy meg kell szabadulnia az apa jelenlététől, ám a tükör paradox helyzetbe sodorja: önvizsgálatképp az apjával kerül szembe, azaz nem kerülheti ki, ha célja van magával. – Ez egyébként a költő belátása alapján nem lehetetlen feladat, csak – nyilván – nehéz: „*hibás vagy, / de nem az apád*”.

Hasonló megközelítésben jelenik meg a Dédi is. A két könyvből (1. KÖNYV, 2. KÖNYV) álló kötet második részét a költő teljes egészében a Dédinek szenteli. „*A Dédi öreg édesség.*” Egészen másképp van jelen, mint az apa. A Dédi rajongva szeretett, eltemetett, szép anya, aki démonikus módon mégis elevenen él még az énbén, és benne egykori énsége: a dedunoka. A Dédi démoniája kétélű, mert egyrészt a Dédi szájába adott szavakban néhol felszökken egyfajta ördögi téboly („*mossa a tükört, a kicsit. Ha felsír, el kell törni, / motyogja és habzik / a mosolya*”), másrészt a versek egy halott Dédi szokásairól, aktualitásáról beszélnek jelen időben. Az én is kettős (személyiségű), mert részben hagyja magát megfeleltetni a Dédinek („*Egyedül van otthon. Velem*”), részben pedig új szerepet vállal a Dédi mellett: valamiféle gyermekbábét. Ahogy a Dédi feltűnik,

a beszélő infantilissá válik, a Dédi pedig játékká („*Baba*”). Csakhogy amikor a gyermek-én a Dédivel játszik, vele együtt a megjegyzett, de nem tudatosított halállal is játszik, ártatlanul. Ezek a kettős játszmák a gyermek nyelvén kibontva végül frusztrált szövegekbe torkoltnak, melyekben új kontextusban jelennek meg a már az 1. KÖNYV-ből ismerős, járulékos szimbólumok. Ezek a következtelenné tűnő új kontextusukból vizsgálhatnak a korábbiakra, rendhagyó párbeszédet alakítanak ki velük, és részben (formailag) összefűzik, részben (tartalmilag) viszont még széttartóbbá teszik a kötetet.

A címadó identitás – a Vörösróka – kötetben betöltött szerepe inkább kirakat jellegű, mint valódi. Alakja csupán nagy vonalakkal ábrázolt, nem adja ki magát, egyfajta mindent levetkőzött felszínesség: vörös és fehér, és unatkozik, nem egyértelmű, kinek az oldalán áll, miközben valójában csak egy oldal létezik. „*A Róka segíti le kesztyűd, / s asztalhoz int.*” – Itt például nyilván az egyazon testhez tartozó kezek segítik le egymásról a kesztyűt, és az én önszántából indul az asztalhoz. Az átvett vagy átadott „uralom” azonban az én veszélyeztetettségét és beszámíthatatlanságát sugallja, ijesztget: „*Hagyta, hogy örülj, / míg letörte a vissza- / pillantódat, s már érzed: / van olyan szintű fájdalom, / amiért te is eladó vagy.*”

Én szándékos gondatlansága következtében a másod- és többedrangú szimbólumok használatuk közben sorra belecúsznak az elsődleges szimbólumok alkalmazási körébe oly módon, hogy végül is a legalacsonyabb rangú szimbólum is az elődlegeket erősíti közvetve. Így például a tükörhöz tapad a hidegség, az édesség és a fehérség érzete. Vagy amikor (Natalie és a róka után) később a Dédi is fehérben játszik, az egész fehérszimbólum valami absztrakt módon összeér, ahogy Olga alakja Natalie-val, ahogy Natalie is a fájdalommal, ahogy a kocka a cuccal. Végül még a százszor összetört tükörből is a hideg által („*hideg volt, mint egy tükörben*”) hűtő lesz és zűrzavar.

Az azonos rangú szimbólumok nem csak a felettük vagy alattuk lévő társaikkal állhatnak kapcsolatban: egymással is játszanak. A tükörben például (mellérendelő, többnyire egymást feltételező viszonyban) mindenki szerepel az ének közül. A másodlagos szimbólumok szolgáltatók ehhez a kötőanyagot. Apa és Dédi a tükörben, mint Családi örökségben, illetve azáltal jelennek meg: „*Jó, ha egy tükör családi.*” Natalie már az egyik róla szóló, fent említett

vers címével is árulkodik, ő is „*volt már benne*”, a Vörösróka pedig a visszapillantót törte le raszul. Ezeket az azonos szintű kapcsolódásokat újabb, másodrendű szimbólumok is gerjesztik. Például a róka által képviselt hatalom és uralom bármikor megcsillanhat a tükrön mint uralkodó üvegen.

A felsorolt alteregókat leszámítva minden kifolyik a markunkból a mindenkori énnel kapcsolatban. A szándéka, a színe, de még a nemi identitása is bizonytalan, illetve változó. Nem tudjuk – és ő sem tudja magáról –, hogy a tükörnek mikor melyik oldaláról beszél, hogy uralma valódi-e (tükör)képei felett, vagy azok uralkodnak-e rajta. Bonyodalmas, önfeledt, lírikus hempergés ez a saját játékaival, amiben az izgalmat a játékok önálló életre kelése és szabadjára engedése adja. Ez a szó szoros értelmében vett öncélúság esetenként túlfut, narcizmusból provokációvá („*kiélem neked a nagy arcomat*”), önmitizálásból magamutogatássá alakul („*Nekem, tükör, te vagy a legszebb*”) – kikezd az olvasóval. A költő kereti magát, az olvasótól nem pusztá értelmézést, még csak nem is interakciót vagy más jellegű aktivitást vár el, hanem megmutatja neki, hogyan veri át. Így a kötet maga nem más, mint a csalás kézzelfogható, ám szép bizonyítéka.

Nagy Bernadett

„MINT A HÚSLEVES VAGY A HEGYMÁSZÓKÖTÉL”

Verses öröknaptár

Kiadó-szerkesztő: Horgas Béla, Levendel Júlia,

Horgas Judit

A versválogatásban részt vett: Bohus Magda,

Takács Márta

A könyvet tervezte: René Margit

Negyedik, átdolgozott kiadás

Liget, 2009. 544 oldal, 5000 Ft

Remélem, nem minősül tolakodásnak, ha a bevezetőben az édesanyámra hivatkozom – mentésem, hogy amit róla írok, a tárgyhoz tartozik. 1919-es születése olyan korosztályba sorolta, melynek tagjai számára a vers még mást jelentett, mint amit ma a legtöbb embernek jelent. Ma már gyakran az értelmiségi is természetes

gesztussal lapozza át folyóiratban, hetilapban a verseket. Ő még együtt élt a költészettel. Nem irodalmár: művészettörténész volt, a kisplasztikát választotta szakterületéül, de szenvedélyesen olvasott. Számára a könyv menekülési útvonal volt, melyen a Kádár-korszak reménytelen tompaságából egy másik élet impulzusokkal teli világába jutott. Sűrűn megesett, hogy az emlékezetében elraktározott verssorokat a hétköznapi tapasztalataira alkalmazta. Sokszor idézte Aranyt, Petőfit, Tóth Árpádot, Kosztolányit, József Attilát és egyéb, számára kedves költőket, mindig az adott élethelyzet tartalmához, hangulatához híven. Persze fordításokat is citált fiatalkorának népszerű repertoárjából Blake-től Browningig, néha pedig, de csak németül (bár franciául is tudott), eredetiket Goethétől Rilkéig. Moglehet, *örök barátainak* listáján közzismert művek szerepeltek, s az általa előszeretettel idézett részletek egyazon irányba, a pesszimizmus sötétjébe mutattak, valamit mégis megtanultam abból, ahogyan a költészet felé fordult. Azt, hogy a verset *használni* lehet: élni benne, vele és általa. Azt, hogy a költészet a valósággal korrelációban nem kevesebbel szolgál, mint énünk kulcsával: az önmegismerés legtisztább, legsűrűbb anyagú eszközét kínálja.

Ez lehetne tehát a verssel való együttélés egy fajtája: a költészetet az életjelenségeire, tapasztalataira vonatkoztatni. De milyen az, ha valaki szó szerint veszi az *együttélés* fogalmát? Ne teljen el úgy nap, hogy nem olvastál verset! Naiv álom? A modern élet keretei között megvalósíthatatlan utópia? Tartsák bár sokan annak, a VERSES ÖRÖKNAPTÁR szerkesztői úgy gondolták, összeállítanak egy költői kalendáriumot, mely az év minden napjára kínál olvasnivalót. Az alapgondolat – de valóban csak az – a korán elhunyt író-költő-fordító, Végh György hagyatékában maradt fenn. Ez indította el a szerkesztők fantáziáját; az első kiadást 1991-ben jelentették meg, ezt az évek során további két új változat követte, mígnem 2009 őszén napvilágot látott a legújabb, jelentősen átdolgozott negyedik alak: egy súlyra is tekintélyes album igényes tervezéssel és szedéssel, kiváló minőségű papíron, hogy ne csak az intellektus, de a szem is gyönyörködjék. Mert ez az antológia nem csupán az év minden napjához társít egy-egy magyar verset (kizárólag halott költők tollából), de a versekhez – igaz, nem mindegyikhez – írók-költők-irodalomtörténészek kommentárjait mellékeli, és (szintén nem minden esetben, de sú-

rűn) képekkel: a modern magyar festészet re-
mekeinek reprodukcióival is szembesíti a költői
tartalmat.

A művészeteket egymással összehozni min-
dig termékeny gondolat, s nem csak azért, mert
művelők amúgy hajlamosak elkülönülni. Szó
a képpel, kép a zenével, zene a mozdulattal tár-
sulva olyasmit nyújthat, amit egyedül soha. Vers
és festmények együtt: ez már komplex gyönyör-
űség, a szellem és az érzékek lakomája. Olvasod
Illyés *A HAVAZÁSBAN* című rövid, de drámai at-
moszférajú versét, tőle jobbra megpillantod Bernáth
Aurél festményének (TÉL) féllalomba ringa-
tató szürkésfehérjét, az előteret betöltő hatal-
mas, árnszerű varjúval, majd önkéntelenül azt
mondod: szó és látvány egymást erősíti. Hason-
lót érzel Tóth Árpád *ŐSZI KÉRDÉS*-ének strófái
alatt Kernstok Károly tájképén (LIGET DÉLUTÁNI
NAPSÜTÉSSEN) a fény és árnyék játékát szemlélve.
Vörösmarty tömör, de egyetemes elmúlásvízi-
ójához (MINT A FÖLDMIVELŐ...) már-már illusz-
trációként csatlakozik Mednyánszky *ENYÉSZET*-e.
A *LEVÉL A HITVESZEHZ* Radnótijának vallomásra
is érvényes válasz Ámos Imre 1943-as keltezésű
FÉRFI ÉS NŐ című rajza. Ne hagyjuk említetlenül
az olyan frappáns esetet, amikor kép és vers
címe azonos: *NAKONXIPÁNBAN HULL A HÓ*. Ezúttal
nem Gulácsy festménye illusztrálja Kormos köl-
teményét, hanem fordítva, lévén a kép az ins-
pirációforrás. De a harmónia mellett sűrűn meg-
jelenik az ellenpont is: milyen más élmény Csok-
konai évődő játékoságával (SZERELEMDAL A CSI-
KÖBÖRÖS KULACSHOZ) Korniss Dezső mesevilágát
(TÜCSÖRLAKODALOM) konfrontálni; milyen izgal-
masan, de hitelesen csikordul össze Petőfi *NEM-
ZETI DAL*-a Bortnyik Sándor szögletes formáival
(HÁZAK NAPKORONGGAL), s milyen eltérő eszközök-
kel jeleníti meg az elvont filozofikumot Vörös-
marty (*GONDOLATOK A KÖNYVTÁRBAN*) és Kondor
Béla (*FÉRFI KONSTRUKCIÓVAL*)! Az utóbbi esetek-
ben a kor, a stílus, az eszköztár markánsan eltér,
de az alapgondolat, a hangulat egymásra utal.

A „minden napra egy vers” koncepciója sok-
féle lehetőséget kínál tálcán. Adott a hónapok
és évszakok váltakozása, a természet ciklusrend-
je a maga örök ismétlődésével. Ez a legtermé-
szetesebb szerkesztési elv, s csínján is kell vele
bánni, nehogy a kötet túlságosan kalendárium-
szerűvé váljék. Sorakoznak a *VERSEK ÖRÖKNAPTÁR-
BAN* bőséggel évszakversek, hónapversek, de
szerencsére nem tengnek túl, emellett a szer-
kesztők megragadják a lehetőséget, s az ismert

mellett helyet adnak a kevésbé ismertnek. Persze
megtalálható a kötetben Petőfitől *A PUSZTA TÉLEN*,
Radnótitól a *SZÁLL A TAVASZ*, Juhász Gyulától a
MAGYAR NYÁR 1918, vagy épp Ady verse, az *ŐSZÜLŐ
ERDŐK RETTEGÉSE* – de már ebben a rögtönzött
felsorolásban is négy versből kettő a ritkábban
felbukkanó költemények közé tartozik. Jó az
arány: ezt mutatják a hónapversek is. Igaz, ott
a válogatásban Kosztolányitól a *FEBRUÁRI ÓDA* –
ez aligha maradhatna ki –, de már a következő
hónapban nemcsak Áprily híres *MÁRCIUS*-ára
lapozunk, olvashatjuk József Attila jóval keve-
sebbet idézett, azonos című költeményét is, mely
nem egyszerűen hónap- s nem is évszakvers,
több annál: a természetben tapasztaltakat állít-
ja érzékeny párhuzamba a történelem árnyaival
és a magánélet disszonanciáival. Verset hívnak
elő a különféle egyházi és történelmi ünnepek:
Csokonai *ÚJSZTENDEI GONDOLATOK*-jától Dsida
NAGYCSÜTÖRTÖK-jén és Kassák *MESTEREMBEREK*-
jén (május 1.) át Illyés *EGY MONDAT...-áig* (októ-
ber 23.) és Karinthy *KARÁCSONYI ELÉGIA*-jáig. De
ezt teszik maguk a költők, születésük, haláluk
vagy épp valamely fontos művük keletkezésé-
nek dátumával. Január 1-jéről, Petőfi születés-
napjáról Babits kemény méltóságú korszakvá-
doló verse, a *PETŐFI KOSZORÚ* emlékezik meg,
Kölcsey *HIMNUSZ*-át természetesen január 22-
énél találjuk, de azt már csak az irodalmi ada-
tokban tájékozottabb olvasó sejtí meg, miért
épp december 3-ánál szerepel az *IME, HÁT MEG-
LELTEM HAZÁMAT*, s miért november 14-énél a
VADLUDAK: az előbbi József Attila halálának, az
utóbbi Áprily Lajos születésének dátuma.

A költészet tehát táplálékként és eszközként
szolgál a mindennapi életben, „*mint a húsleves
vagy a hegymászókötel*” (Tóth Eszter-idézet az új
kiadás Horgas Béla fogalmazta előszavából), de
játítani is hív: rokonszenves, hogy a szerkesztés
hátterében megbúvó seregnyi adatot, történelmi
összefüggést a kötet az olvasónak nem csupán
nem rágja a szájába, de néhány kivételtől elte-
kintve többnyire nem is árulja el. Nem tola-
kszunk, nem vagyunk tudálékosak: ha van ked-
ved, kalandozz velünk, lapozz fel lexikonokat,
nézz utána tényeknek életrajzokban, de ha csu-
pán gyönyörködni akarsz, az is elég. Hasonló-
képpen a magasrendű játék kategóriájába so-
rolható az új felfedezése. Lehet a régi is új, ha
eddig nem ismertük. A kötet nagy költők ár-
nyékban meghúzódó verseire vet éles fényt: más
összefüggésben említettem már Karinthy köl-

teményét, a KARÁCSONYI ELÉGIÁ-t, melyet a nagyközönség alighanem a költő életművének „nem jellemző” fejezetébe sorol. Nos, Vas Istvántól például olvasható a kötetben a méltán híres HATÁROZÓK ÉS KÖTŐSZAVAK, de nem sokkal odébb a NAGYSZOMBAT, 1704-re lapozunk. A nem jellemző kategóriájába tartozik Füst Milántól a nyers-hedonista érzékiségű (és kötött formájú) GÚNYDAL PERGOLÁRA vagy Petőfitől a mind formai szabadságában, mind lélektanában elképesztően modern ITT ÁLLOK A RÓNAKÖZÉPEN... Igazságot szolgáltat a könyv – sok egyéb alkotás mellett – Kálnoky László nemcsak terjedelmében, de gondolatú súlyában is hatalmas létfilozófiai költeményének, a SZANATÓRIUMI ELÉGIÁ-nak, „*e különös lassúságú zuhatag-vers*”-nek (Tandori). Jelen vannak a régebbi magyar irodalom alakjai Janus Pannoniustól Balassi Bálintig, Bornemisza Pétertől Tompa Mihályig és Faludi Ferencről Kemény Simonig, ugyanakkor a legújabb kiadás a nemrég elhunytak közül is többeket szerepeltet, például szolgálhat Eörsi István, Orbán Ottó, Beney Zsuzsa, Petri György vagy a fiatalabb eltávozottak közül Csajka Gábor Cyprián, Simon Balázs neve. És el ne feledjük: versnek tekintni a VERSES ÖRÖKNAPTÁR a magyar népdalt és népi szövegkincset, elsősorban a folklórhagyomány archaikus rétegéből, az úgynevezett „régí stílus” remekeiből, illetve balladaszövegekből, szokásokhoz kapcsolódó rigmusokból válogatva (SZIVÁRVÁNY HAVASSÁN; TAVASZI SZÉL VIZET ÁRASZT; MEGÖLTÉK A BASA PISTÁT; A NAGY HEGYI TOLVAJ; JÚLIA SZÉP LEÁNY; PORKA HAVAK ESEDEZNEK).

Végül pár szó a könyv harmadik rétegéről, a kommentárokról. Ezek sem iskolás szabályossággal csatlakoznak a versekhez: előfordul, hogy jelentős költemények maradnak széljegyzet nélkül, máskor kevésbé számon tartott opushoz is értelmező próza csatlakozik. A szerzők a magyar irodalmi színskála legtöbb árnyalatát képviselik: van köztük élő és holt, idős és fiatal, hagyományhű és modern gondolkodású, író és költő, esztéta és irodalomtörténész. Verset kommentál Géher István, Rába György és Tandori Dezső, de ott van Szepesi Attila, Agh István és Tornai József, Lackfi János és Márton László, vagy Balassa Péter, Bécsy Ágnes és Vidor Miklós. Természetes, hogy ebben a minőségben a kötet összeállítói is megszólalnak: Levendél Júlia, Horgas Béla és Horgas Judit is jegyez szöveget. A sokféleség nem zavaró, inkább felszabadít, illusztrálván a szerkesztők gondolatát: „*egy időtlen re-*

mény tört át a mai idők szétszaggató viharain, mely azt bizonyította legparányibb rezdüléseivel is, hogy bizonyos szellemi szint fölött egyetértés van, összhangzat”. Néhány különleges pillanatban a kommentárok közé vegyül a múlt egy-egy nagy klasszikusának olyan szövege, amely értelemszerűen nem a VERSES ÖRÖKNAPTÁR céljaira íródott, de ide illik. Példaként Kosztolányi (Kazinczy-, Petőfi-) és Nemes Nagy Ágnes (Babits-, József Attila-) reflexióit említhetem. Sőt olyan alkalom is akad, amikor vers kommentál verset: a szerkesztők Petőfi NEMZETI DAL-a mellé érzékeny kézzel odahelyezték Arany ÉVNAPRA című, 1850. március 15-i keltezésű gyónását („*Az ember gyöngye: félve néz feléd, / s mint egykor a tanítvány mesterét, / Nehéz időkből megtagad...*”).

Az eddigiekből következők: nincs meghatározva, hogy a „versről való beszéd” milyen pozícióból hangozzék, milyen céllal, bonyolultsággal, milyen műfajban fogalmazódjék meg. Rába és Géher eleméz, Tóth Eszter édesapja ÁPRILIS című versének genezisébe enged filológiai bepillantást, különféle elvetett szövegvariánsokat szembesítve a véglegessel. Beney Zsuzsa keletkeztörténeti tényeket hív segítségül Pilinszky IN MEMORIAM N. N.-jéről szólva, Balassa Péter zenetörténeti kontextusba helyezi József Attila MEDVETÁNC-át. Bécsy Ágnes saját élményét osztja meg az olvasóval, elárulván, magánéletébe mikor, hol, milyen mozdulattal metszett bele a TÉLI ÉJSZAKA szikéje. Márton László ítéletet is mer mondani: szerinte Ady ELBOCSÁTÓ, SZÉP ÜZENET-e, „*gusztustalan vers*”, „*a magyar kultúra legendás komiszságainak egyike*”, „*a fejedelmi dívad kiszámított őrvjögése*”. Tandori viszont lelkes elkötelezettségében emelt hangú, költői recitativókat vet papírra Sárközi György, Jékely Zoltán vagy Berda József verseiről. (Ha a recensens lehet szubjektív: Tandoritól származnak a legszemélyesebb és leginkább torokszorító széljegyzetek – olyan bekezdések, amelyek hófukkkal-poézisükkel olykor maguk is versekként funkcionálnak, és legalább olyan katarzissal szolgálnak, mint a költemények, melyekhez a kötet mellékeli őket.) Mindez az olvasatok végtelen lehetőségét tudatosítja a befogadóban, azt sugallván: ahány találkozás, a verssoroknak annyiféle újjászületése lehetséges. Vagyis (a bevezetőben leírtakat megfordítva:) a költészet a mindennapokban velünk, bennünk és általunk él – ha mi is úgy akarjuk.

Csengery Kristóf